

Ks. prof. dr hab. Stanisław Dziekoński,
Wydział Nauk Pedagogicznych,
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej

ks. mgra lic. Tomasza Sylodka,
pt. „**La nouvelle évangélisation dans la pensée théologique française contemporaine. Une étude critico-qualitative**”,
napisanej w katedrze Nauk Społecznych i Prawa Kanonicznego,
na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Wojciecha Cichosza, Toruń 2023, ss. 237.

Ewangelizacja (gr. *euaggelizein* – głosić dobrą nowinę) wpisana jest w istotę posłannictwa Kościoła, który w ten sposób pozostaje wierny nakazowi Chrystusa: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,19). Ewangelizacja skoncentrowana jest na propagowaniu głównych kanonów wiary chrześcijańskiej, zwłaszcza nauki o Jezusie Chrystusie. W historii adresatami ewangelizacji byli ludzie różnych kultur, odmiennych od chrześcijańskiego poglądów, wyznawcy poza chrześcijańskich religii lub ateści. Ten rodzaj działania zwany jest ewangelizacją „ad gentes”. Wraz z dechrystianizacją i laicyzacją terenów, które wcześniej przyjęły wiarę chrześcijańską, wobec ochrzczonych pozbawionych doświadczenia osobistej relacji z Bogiem, mówi się o reewangelizacji lub nowej ewangelizacji.

1. Ocena merytoryczna

Temat nowej ewangelizacji zdominował refleksję prowadzoną w ramach przygotowania rozprawy doktorskiej przez ks. mgra lic. Tomasza Sylodka, który słusznie zauważa, że „współczesny człowiek, szczególnie ten żyjący w kręgu kultury euro-atlantycznej,

naznaczony postmodernizmem i rewolucją cybernetyczną, coraz bardziej oddala się od wartości wypracowanych przez *christianitas*. Przekłada się to na powszechną sekularyzację oraz powstawanie nurtów neopogańskich. Taki stan rzeczy nie pozostaje obojętny wobec rzeczywistości Kościoła, który świadom swojego misyjnego powołania powraca do pytania o swoją tożsamość oraz o sposoby dotarcia z Ewangelią do współczesnego człowieka. Tą drogą wyznaczoną przed laty przez papieża św. Jana Pawła II jest nowa ewangelizacja, która jako pastoralna koncepcja pojawiła się ponad 40 lat temu w oficjalnym dyskursie Kościoła” (s. 3).

Sam temat nowej ewangelizacji był już podejmowany przez wielu Autorów, w różnym kontekście i formie. W literaturze bez trudu odnajdziemy bogate zbiory publikacji wydawanych jako monografie, dzieła zbiorowe czy artykuły publikowane w czasopismach. W wielu przypadkach jest to pokłosie konferencji poświęconych nowej ewangelizacji, bądź też analizy źródeł teologicznych. Ma tego świadomość sam Doktorant, kiedy pisze, że od pojawienia się w oficjalnym nauczaniu Kościoła Katolickiego, pojęcie to doczekało się bardzo licznych i szczegółowych opracowań. Autor dysertacji odnotowuje równocześnie fakt istnienia bogatych komentarzy odnoszących się do nowej ewangelizacji (s. 231-232). Wobec tego przekornie można postawić pytanie: czy nie powiedziano już wszystkiego na temat nowej ewangelizacji? Na tak sformułowany problem odpowiada sam Doktorant, który słusznie podkreśla, że pojęcie nowej ewangelizacji jakkolwiek jest obecne w praktyce i refleksji teologicznej Kościoła od kilkudziesięciu lat, współcześnie wymaga pogłębienia i ponownego odkrycia zawartej w nim istotnej treści, ponieważ właściwe rozumienie nowej ewangelizacji zostało rozmyte, bądź też pozbawione swojej istotnej treści. Jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy tkwi w tym, że nową ewangelizacją zaczęto określać niemal wszystkie współczesne działania duszpasterskie Kościoła. Po kilku dziesięcioleciach możemy zauważyć aktualnie tendencję do coraz rzadszego odwoływania się do pojęcia nowej ewangelizacji. Zastępowane jest ono coraz częściej nowymi terminami, jak „nawrócenie duszpasterskie” czy też „synodalność”, tak bardzo popularnymi zwłaszcza w ostatnich latach (s. 231). Słusznie więc Autor dysertacji podejmuje udaną próbę powrotu do źródeł, by ponownie uchwycić pierwotną głębię tego pojęcia. W tym przede wszystkim tkwi nowość recenzowanej dysertacji i refleksji prowadzonej przez Doktoranta, który za źródła pogłębionych analiz obrał twórczość wybranych przedstawicieli współczesnej francuskiej myśli teologicznej. W tej grupie znaleźli się: Fabrice Hadjadj, Chantal Delsol, Pierre Goursat, Pierre-Marie Delfieux. Kryteria tego wyboru zostały dokładnie określone w pracy.

Fabrice Hadjadj urodził się w rodzinie żydowskiej. Jego rodzice byli maoistami i aktywnie brali udział w rewolucji 1968 roku. W młodości Hadjadj był ateistą i anarchistą. Później, w kościele Saint-Séverin w Paryżu, przeżył gwałtownie nawrócenie na katolicyzm. Chrzest przyjął w 1998 roku w opactwie Saint-Pierre z Solesmes. Uważa się za żyda katolickiego wyznania z arabskim nazwiskiem (https://pl.wikipedia.org/wiki/Fabrice_Hadjadj). Przy prezentacji Fabrice Hadjadj ważnego uzupełnienia dokonuje Doktorant stwierdzając, że nawrócony przed kilkunastu laty na katolicyzm, związany z filozoficzną refleksją nad współczesną kulturą Fabrice Hadjadj „na polu teologicznym zajmuje się właśnie przede wszystkim tematyką ewangelizacji. W swojej książce *Antypodręcznik ewangelizacji. Jak dzisiaj mówić o Bogu?* podejmuje głęboką analizę związaną z nową ewangelizacją” (s. 232).

Chantal Delsol, określająca się jako liberalna neokonserwatystka, jest prezentowana jako profesor filozofii politycznej i dyrektorka Ośrodka Studiów Europejskich na Uniwersytecie Marne-la-Vallée w Paryżu. Wiele z jej publikacji zostało przetłumaczonych na język polski:

- *Zasada pomocniczości*, tłum. Czesław Porębski, Kraków: Znak, 1995;
- *Wariatki*, przeł. Krystyna Szeżyńska-Maćkowiak, Katowice: Książnica, 2002;
- *Esej o człowieku późnej nowoczesności*, tłum. Małgorzata Kowalska, Kraków: Znak, 2003;
- *Czym jest człowiek? Kurs antropologii dla niewtajemniczonych*, tłum. Małgorzata Kowalska, Kraków: Znak, 2011;
- *Nienawiść do świata. Totalitaryzmy i ponowoczesność*, tłum. Marek Chojnacki, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 2017;
- *Kamienie węgielne. Na czym nam zależy?*, tłum. Małgorzata Kowalska, Kraków: Znak, 2018;
- *Czas wyrzeczenia*, tłum. Grażyna Majcher, Warszawa: PIW, 2020;
- *Zmierzch uniwersalności. Postmodernistyczny Zachód i jego oponenti, globalny konflikt paradygmatów*, tłum. Krystyna Belaid, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax, 2022 (https://pl.wikipedia.org/wiki/Chantal_Delsol).

Zmarły w marcu 1991 Piotr Goursat był skromnym, świeckim mężczyzną. Był zarówno kontemplatykiem jak i człowiekiem czynu. Od czasu nawrócenia, które przeżył w wieku 19 lat, płonął miłością do Chrystusa, współczuciem dla ubogich i gorliwością ewangelizacyjną. W ramach swojej aktywności opartej na wierze chrześcijańskiej włączył się w tworzenie wspólnoty modlitewnej o nazwie „Emmanuel”. Zrezygnował z funkcji odpowiedzialnego za

Wspólnotę w 1985 roku. Ostatnie lata życia spędził w milczeniu i na adoracji (<https://www.pierregoursat.com/pl/punkty-orientacyjne/najwazniejsze-moment-y-z-zycia-piotra-goursat-i-jego-braci/>).

Zmarły w lutym 2013 r. Pierre-Marie Delfieux był księdzem katolickim, który założył Monastyczne Wspólnoty Jerozolimskie. Do seminarium w Rodez wstąpił w 1952 r. Następnie studiował teologię w Instytucie Katolickim w Tuluzie oraz filozofię i socjologię na paryskiej Sorbonie. Święcenia kapłańskie przyjął 29 czerwca 1961 r. Po przyjęciu święceń kapłańskich pracował jako wikariusz w parafii katedralnej w Rodez. Od 1965 do 1972 był duszpasterzem akademickim w grupie kierowanej przez Jean-Marie Lustigera, m.in. wśród studentów Sorbony. W latach 1972-1974 mieszkał jako eremita w Assekrem w Algierii. W 1975 założył w Paryżu męską wspólnotę, a w 1976 żeńską, działające od 1978 pod nazwą Monastycznych Wspólnot Jerozolimskich. W 1979 opublikował książkę *Livre de vie*, w której przedstawił charyzmat wspólnot – życie zakonne o charakterze kontemplacyjnym, przeżywane w dużych miastach, w stałym kontakcie z ludźmi świeckimi. Po formalnym zaaprobowaniu konstytucji Wspólnot w 1996, został przełożonym wspólnot męskich i pełnił tę funkcję do 2011. Był autorem kilku książek poświęconych duchowości. Zmarł w domu wspólnoty o nazwie „Magdala” w La Ferté-Imbault (https://pl.wikipedia.org/wiki/Pierre-Marie_Delfieux).

Nietrudno zauważyć, że wyszczególnieni wyżej autorzy, których przybliżyła w swojej dysertacji także ks. mgr lic. Tomasz Syldatk, różnią się między sobą historią życia, doświadczeniem kontaktów z Bogiem, obszarem zainteresowań naukowych i w ogóle aktywności. To co ich łączy to między innymi refleksja, która daje nowe spojrzenie na ewangelizację we współczesnym świecie, bardzo cenna z punktu widzenia dzisiejszych poszukiwań skutecznego głoszenia Ewangelii. W mojej ocenie takie podejście uważam za słuszne rozwiązanie, ponieważ każdy z wyszczególnionych Autorów jest reprezentantem szerszej grupy o podobnych cechach i doświadczeniach. Poza tym skoncentrowanie się na doświadczeniach Kościoła we Francji jest dobrym wyborem, ponieważ jak słusznie stwierdza Doktorant, „Francja, nazywana dawniej »najstarszą córką Kościoła«, w bardzo dużym stopniu doświadczyła skutków głębokiej sekularyzacji, zarówno w wyniku rewolucji z roku 1789, jak i tej bardzo współczesnej – kulturowej z roku 1968. Jako jeden z pierwszych krajów Europy Zachodniej, musiała zadać sobie pytanie o swoją tożsamość kulturową. W wymiarze duchowym także Kościół we Francji musiał podjąć refleksję, w jaki sposób realizować misyjny nakaz Jezusa Chrystusa wobec człowieka ponowoczesnego”(s. 232). Ponowoczesność jest silnie obecna w teoretycznej refleksji i praktyce życia także w Polsce. Siła jej oddziaływania jest o tyle większa, że postmodernizm nie jest tylko poglądem filozoficznym, ale przenika

współczesną kulturę i cywilizację, codzienne zachowania ludzi, dominujące wzory myślenia i postępowania, sztukę, politykę, naukę, religię¹. Wobec tego oceniana dysertacja jest wyjściem naprzeciw potrzebie skutecznej ewangelizacji współczesnego świata z zachowaniem tego, co najbardziej jest istotne w ewangelizacji. Opinia ta znajduje swoje uzasadnienie w treści każdego z rozdziałów, które prezentują także myśl filozoficzno-teologiczną wybranych reprezentantów Kościoła we Francji.

W rozdziale pierwszym Doktorant przybliży stanowisko, jakie wobec nowej ewangelizacji prezentuje Fabrice Hadjadj, który zwraca uwagę, że w myśleniu i mówieniu o głoszeniu Ewangelii powinniśmy koncentrować naszą uwagę nie tyle na pytaniu „jak?”, ale na pytaniach: „dlaczego?” i „do kogo?”. Ewangelizacja bowiem nie jest sformatowanym programem duszpasterskim, ale drogą osobistego spotkania, które prowadzi do osobistej relacji człowieka z Bogiem. Pytanie zaczynające się od „jak” ustawia nasze poszukiwania na swoiste *praxis* nowej ewangelizacji. Zwraca uwagę przede wszystkim na metodę. Tymczasem dopiero pytanie „dlaczego?” kieruje nas na źródło, z którego wypływa treść Ewangelii. Dopiero wówczas, kiedy wiemy „dlaczego” mamy prowadzić nową ewangelizację i „kto” jest jej adresatem trafniej określimy sposób działania. Podejście do nowej ewangelizacji, jakie prezentuje Fabrice Hadjadj, stało się źródłem inspiracji dla Autora recenzowanej dysertacji. W konsekwencji znacząco wpłynęło na dobór źródeł i sposób prezentacji. W rozdziale pierwszym Doktorant skupił się nad tożsamością ewangelizacji jako takiej, zgłębiając najpierw termin *euangelion*, który w kontekście jego pierwotnego środowiska tworzono przez kulturę helleńską oznaczał Dobrą Nowinę i był używany szczególnie w powiązaniu z wiadomością pochodzącą od cesarza, przynoszącą wyzwolenie. Możemy więc mówić tu o pewnym zbawczym, oczywiście w pogańskim tego słowa znaczeniu, wymiarze *euangelionu*, który ujawnia co jest w istocie treścią „dobrej” nowiny.

Analiza tekstów Starego Testamentu, dokonana w drugim paragrafie pierwszego rozdziału, wykazuje, że w tekstach Starego Testamentu możemy upatrywać swego archetypu ewangelizacji. Termin *euangelion* można spotkać w tekstach Septuaginty, szczególnie przy zapowiedziach mesjańskich. Kluczową część pierwszego rozdziału stanowi trzeci paragraf. Na szczególną uwagę zasługuje część poświęcona refleksji nad nowością ewangelizacji ukazaną poprzez zestawienie dwóch terminów określających nowość w języku *koiné*, którymi są *neos* i *kainos*. W pierwszym rozdziale Autor dysertacji słusznie stwierdza, że

¹ Por. M. Dziewiecki, *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, Kielce 2000, s. 21-22; A. Bronk, *Krajobraz postmodernistyczny*, „Ethos” 9 (1996) 1-2, s. 83-84.

źródłem i istotową treścią każdej ewangelizacji jest sam Bóg. Nie forma stanowi o nowości ewangelizacji, ale jej głębokie zakorzenienie w ponadczasową nowość Bożą. Istotowym aspektem nowej ewangelizacji jest jej charakter jakościowy i kairologiczny.

W rozdziale drugim Doktorant analizuje myśl teologiczną Chantal Delsol, która w jednej ze swoich książek – *La fin de la chrétienté* (w polskim wydaniu: *Koniec świata chrześcijańskiego*) ukazuje koniec *christianitas* i wynikających z tego konsekwencji. Jedno z ważniejszych pytań, jakie stawia Delsol, brzmi następująco: czy może istnieć chrześcijaństwo bez cywilizacji chrześcijańskiej (*christianisme sans chrétienté*)? Analiza twórczości francuskiej myślicielki prowadzi do wniosku, że współcześnie ewangelizacja jest trudniejsza niż w okresie wczesnego chrześcijaństwa. W czasach pierwotnego Kościoła Ewangelię głoszone bowiem ludziom religijnym. Dzisiaj zaś, zwłaszcza w kręgu kultury Zachodu, człowiek jest niejako „zaszczepiony przeciw Ewangelii”. Taka konstatacja pobudziła Autora recenzowanej dysertacji między innymi do refleksji nad teologią czasu Kościoła, a konkretnie na działaniem Ducha Świętego, który prowadził swój Kościół, zarówno w zakresie rozwoju doktryny wiary, jak to miało miejsce w przypadku kształtowania się kanonu biblijnego (I paragraf), jak również w kształtowaniu się cywilizacji chrześcijańskiej (II paragraf), a także w czasie przybierających na sile herezji i kryzysów tak zewnętrznych, jak i wewnętrznych, powołując do istnienia wspólnoty i zgromadzenia, które odnawiały ówczesny świat. Doktorant w sposób bardzo obiektywny przedstawia permanentną nowość Ducha Świętego, który jako *Dominus et Vivificans* nieustannie prowadzi swój Kościół, także po krętych ścieżkach historii. Stwierdzenie to jest niezwykle ważne w kontekście ustaleń dotyczących człowieka współczesnego, który wchodzi w wyjątkowo groźną, choć cichą i bezkrwawą „apostazję człowieka nasyconego”, o której mówił również Jan Paweł II. Dogłębne zrozumienie tego kontekstu jest istotnym aspektem dla podjęcia adekwatnych działań poprzez dzieło nowej ewangelizacji. Refleksja prowadzona przez Doktoranta w rozdziale drugim odkrywa prawdę, że nowa ewangelizacja nie jest tylko jedną z wielu cennych form odnowy obecnych w Kościele na przestrzeni wieków, ani też nowym ruchem, czy nową wspólnotą kościelną. Nie jest jedynie hasłem duszpasterskim, ani nawet drogą na kolejne kilkadziesiąt lat. Nowa ewangelizacja otwiera wyjątkowy rozdział w życiu Kościoła, porównywalny z inwersją, jaka nastąpiła w IV wieku, u początków cywilizacji chrześcijańskiej. Jest ona nową, profetyczną drogą tożsamą z Bożą odpowiedzią na normatywną i ontologiczną inwersję współczesnej kultury opisywaną przez Delsol (s. 235).

W rozdziale trzecim analizie została poddana twórczość Pierre Goursat i Pierre Marie Delfieux. Słusznie wyjaśnia Doktorant, że „ich koncepcja ewangelizacji, wcielona bardzo

konkretnie na francuskim gruncie, jest swoistym kontrapunktem do różnych zgubnych prób tzw. ewangelizacji, błędnie nazywanych nową ewangelizacją. Taką pokusą będzie próba prowadzenia ewangelizacji jedynie na poziomie ludzkiej nowości. Jest to *propozycja łagodnej formy Ewangelii*, w której miłość zastępuje się słowem tolerancja, a zbawienie w Chrystusie – ideą samozbawienia. Z pozoru pociągająca, w istocie bardzo niebezpieczna, będzie ona też próbowała skupić się przede wszystkim na wykorzystaniu postępu technologicznego jako podstawowego narzędzia ewangelizacji. Taka „nowatorska” (w przeciwieństwie do „nowej”) ewangelizacja skutkować będzie jednak bardziej „uświatowieniem Ewangelii” (*mondanisation de l’Evangile*) aniżeli „ewangelizacją świata” (*évangélisation du monde*). Tymczasem środki bezcielesne (*désincarnés*) nie są najodpowiedniejsze do opowiedzenia tajemnicy Wcielenia (*Incarnation*). Chrześcijaństwo bowiem nie jest przekazem informacji, ale drogą ukazania obecności.

Innym zgubnym kierunkiem pojawiającym się w kontekście nowej ewangelizacji może być pokusa zachowania pewnych, wypróbowanych przez lata i faktycznie z gruntu dobrych i prawdziwych form Tradycji, ale przy jednoczesnym zamknięciu na to, co nowe. Takie podejście będzie znajdowało swój wyraz przede wszystkim w próbie sakralizacji kultury, a nie w jej uświęceniu. Bardzo podobnym do tego podejściem, z pozoru bardzo atrakcyjnym, ale błędnym, jest idea powrotu. Możemy tu mówić o pewnej formie archeologizmu” (s. 236).

Warto przywołać zauważone przez Doktoranta kwestie, że fundatorzy bardzo istotnych dla Kościoła we Francji nowych wspólnot eklesjalnych (Emmanuel i Monastycznych Wspólnot Jerozolimskich): Pierre Goursat i Pierre-Marie Delfieux, zachęcają, by bardziej się zagłębić w problematykę współczesnej ewangelizacji, poznając szerzej nie tylko Słowo Boże, ale także żywą Tradycję Kościoła. We wnioskach kończących trzeci rozdział Doktorant słusznie konstatuje, że prawdziwa nowa ewangelizacja wymaga głębokiego zakorzenienia w Boskim *kairos*. Jednym z owoców takiej ewangelizacji jest osobowe spotkanie z Bogiem i wprowadzenie człowieka w ponadczasowy *eschaton* – wieczną nowość w Bogu. Nowa ewangelizacja zatem nie tylko realizuje się na poziomie ludzkiego *chronos*, jakkolwiek z niego czerpie i wykorzystuje, szczególnie zdobycze współczesnej nauki i techniki.

W recenzowanej dysertacji obraz nowej ewangelizacji został znacząco pogłębiony i odniesiony do konkretnego środowiska. Analiza źródeł i wyprowadzane z niej wnioski nie pozostawiają wątpliwości co do tego, jak istotne jest uwzględnienie kontekstu życiowego w dziele nowej ewangelizacji. Recenzowaną pracę charakteryzuje bogactwo treści odkrywających na nowo zarówno istotę nowej ewangelizacji, jak też jej współczesne znaczenie i warunki skutecznego oddziaływania. Warto podkreślić, że ks. mgr lic. Tomasza Syldek

głęboko sięgnął do nauczania Kościoła i papieży podnoszących kwestie nowej ewangelizacji: dokumentów Vaticanum II, tekstów Synodu o ewangelizacji z roku 1975, posynodalnej adhortacji *Evangelii nuntiandi*, tekstów Jana Pawła II o nowej ewangelizacji. Uwzględnienie tych źródeł teologicznych w prowadzonych analizach pozwala dokładniej stwierdzić, na ile wybrani przez Autora dysertacji przedstawiciele teologiczno-filozoficznej myśli Kościoła we Francji pozostają zakorzeni w nauczaniu Kościoła Powszechnego i papieży o ewangelizacji, a co wnoszą swojego, wynikającego z kontekstu życia, kultury i uwarunkowań społeczno-religijnych charakterystycznych dla środowiska francuskiego. Dokładna lektura recenzowanego dzieła pozwala stwierdzić, że wybrani przez Autora dysertacji teolodzy i filozofowie francuscy budują swoje spojrzenie na nową ewangelizację w oparciu o silny fundament nauczania Kościoła i papieży, w którym od Soboru Watykańskiego II poruszana jest kwestia nowego podejścia w chrześcijańskiej przemianie człowieka i świata. W wypowiedziach Vaticanum II pojawia się między innymi stwierdzenie, że konieczność kształtowania w dzisiejszym chrześcijaństwie postawy społecznej i apostolskiej nie wyczerpuje się wyłącznie w akceptacji wartości doczesnych, ale domaga się od niego postawy aktywnej społecznie oraz pełnego zaangażowania w dzieło ewangelizacji zlaicyzowanego świata oraz wzrostu społeczności Kościoła².

Pojęcie nowej ewangelizacji zagościło na dobre w języku dokumentów Kościoła i nauczaniu papieży po Vaticanum II, zwłaszcza u Jana Pawła II, który odwoływał się do nowej ewangelizacji w wielu swoich wypowiedziach, także w dokumentach pisanych. W oficjalnym nauczaniu Kościoła pojęcie „nowej ewangelizacji” zostało szczerzej wyjaśnione w encyklice „*Redemptoris missio*”. W dokumencie tym „nowa ewangelizacja” oznacza działania towarzyszące misji „*ad gentes*”, skierowane do osób, które utraciły żywy sens wiary. W ten sposób wyróżniony został trzeci typ ewangelizacji. Obok ewangelizacji w znaczeniu węższym i szerszym wystąpiła nowa ewangelizacja, będąca reewangelizacją, czyli powtórną ewangelizacją osób lub całych społeczności zdechrystianizowanych. Nową ewangelizację wymuszają głównie dwa zjawiska:

- zubożenie religijne oraz ateizm praktyczny wśród narodów, w których wiara zachowała się w niektórych tradycjach i obrzędach;
- sekularyzm i rozwój sekt zagrażający narodom, w których tradycje chrześcijańskie pozostały jeszcze żywe.

² Por. P. Poręba, *Ideal wychowawczy w Deklaracji*, AK 60 (1968) 359, s. 411.

Proces dechrystianizacji nie tylko jest zagrożeniem dla samej wiary chrześcijanina, ale też konsekwentnie niszczy moralność ewangeliczną, usuwa z życia fundamentalne zasady i wartości etyczne. Dlatego zadaniem nowej ewangelizacji będzie budowanie nowej moralności, ewangelizowanie kultury poprzez zaszczepianie ewangelicznego orędzia. Nowa ewangelizacja adresowana jest głównie do trzech grup ludzi:

- nigdyś wierzących;
- znających chrześcijaństwo jedynie powierzchownie i ze względu na swoją ignorancję uprzedzonych lub wrogo nastawionych do wiary i Kościoła;
- ochrzczonych, ale nie łączących życia z wiarą.

Powodzenie nowej ewangelizacji zależy od wielu czynników, zwłaszcza od istnienia i aktywności żywych wspólnot kościelnych. Dlatego też podstawowym zadaniem nowej ewangelizacji jest odtworzenie chrześcijańskiej tkanki samych wspólnot kościelnych³, co winno dokonywać się przy udziale: duszpasterzy, osób konsekrowanych i świeckich. Echa wypowiedzi zawartych w „Redemptoris missio” odnajdujemy w kolejnych przemówieniach i homiliach papieża, ukazujących się po encyklice, w całości poświęconych „nowej ewangelizacji” i ukazujących ją w relacji do: postępu człowieka i kultury chrześcijańskiej, miłości, świętości, ekumenizmu i świadectwa wiary³.

W prowadzonych analizach Doktorant pokazuje wyraźnie, że nie tylko nauczanie czy żywa Tradycja Kościoła jest inspiracją dla określenia nowej ewangelizacji przez przywołanych w dysertacji teologów i filozofów francuskich, ale też Słowo Boże i ich osobiste doświadczenie wartości wiary, osobowego kontaktu z Bogiem. Wydaje się, że właśnie dlatego formułowane przez nich idee, zwłaszcza w przypadku Pierre Goursat i Pierre-Marie Delfieux, fundatorów bardzo istotnych dla Kościoła we Francji nowych wspólnot eklezjalnych Emmanuel i Monastycznych Wspólnot Jerozolimskich, przyciągnęły tysiące ludzi.

2. Ocena formalna

Recenzowana praca została przygotowana z wykorzystaniem metod pozwalających rozwinąć problematykę określoną w temacie dysertacji. Całość pracy otwiera strona tytułowa informująca o temacie pracy, jej autorze, promotorach i miejscu prowadzonych badań. Po stronie tytułowej Autor zamieścił abstrakt w dwóch językach – polskim i angielskim, spis treści

³ Por. S. Dziekoński, *Formacja chrześcijańska dziecka w rodzinie w nauczaniu Kościoła. Od Leona XIII do Jana Pawła II*, Warszawa 2006, s. 222-223.

zawierający: wykaz skrótów, wstęp, tytuły rozdziałów, podrozdziałów i punktów w podrozdziałach, zakończenie, bibliografię i streszczenie. Całość pracy została napisana w języku francuskim z wyjątkiem abstraktu, streszczenia i niektórych pozycji w bibliografii.

Struktura pracy odpowiada wymaganiom stawianym pracom naukowym ponieważ jest logiczna, spójna i przejrzysta, a kolejne rozdziały rozwijają główny problem dysertacji określony w jej tytule. Podział treści jest właściwy.

W abstrakcie Autor zamieścił krótkie informacje dotyczące treści dysertacji, wyboru tematu, podziału treści i metod wykorzystanych w opracowaniu. Wykaz skrótów został przygotowany zgodnie z zasadami obowiązującymi w teologii. Dobrze został przygotowany wstęp do pracy, który wprowadza czytelnika w główny problem dysertacji i argumentuje wybór tematu, jakkolwiek można byłoby poświęcić więcej miejsca opisaniu zastosowanych metod, z uzasadnieniem ich wyboru, jak też przywołać autorów i ich dzieła dedykowane problematyce nowej ewangelizacji. Cenna rzeczą byłoby pokazanie, co na ten temat już inni powiedzieli, jak skomentowali dokumenty Kościoła i nauczanie papieży na temat nowej ewangelizacji. Na ile opinie tych Autorów były trafne i obiektywnie uzasadnione? Takie rozwiązanie pozwoliłoby wydobyc kolejne argumenty uzasadniające podjęcie tematu recenzowanej dysertacji. Nie byłoby też trudne do zastosowania, ponieważ w samej dysertacji odnajdujemy wiele bardzo cennych pozycji książkowych czy artykułów, jakie uwzględnił Doktorant przy analizie źródeł i wykazał się ich znajomością. We wstępie Autor dysertacji zadowolił się natomiast dość ogólnym stwierdzeniem, skądinąd słusznym, że jest wiele opracowań czy komentarzy podnoszących kwestię nowej ewangelizacji. Niemniej Doktorant trafnie ocenia zakres osiągnięć i luk występujących w obranej przez siebie problematyce, jak też obiektywnie uzasadnia konieczność opracowania podejmowanego tematu, wskazując równocześnie na nowość prezentowanych przez siebie ujęć. Odkrywa przy tym główne źródło motywacji do przygotowania dysertacji i zarazem podstawową determinantę dla określenia jej struktury. W tym względzie wyjaśnienia zostały zawarte zarówno w abstrakcie, jak i we wstępie do pracy oraz streszczeniu.

Warto podkreślić, że Doktorant bardzo konsekwentnie pilnuje, aby każdy rozdział był poprzedzony wstępem i zamknięty podsumowaniem. Najważniejsze wnioski, wpływające z prowadzonych analiz, Autor dysertacji prezentuje w końcowym podsumowaniu, co pozwala zorientować się czytelnikowi, także co do osiągnięcia założonych przez Doktoranta celów.

Uwagę zwraca bogactwo przypisów, co świadczy o rzetelności Autora dysertacji przy prezentowaniu opinii. W przypisach Doktorant mógł jednak zastosować więcej skrótów,

zwłaszcza w odniesieniu do dokumentów Kościoła, które mają swoje właściwe oznaczenie w obowiązującym wykazie skrótów.

W pracy została zebrana bogata literatura, głównie obcojęzyczna. Podział bibliografii jest bardzo szczegółowy. Słusznie Doktorant umieszcza w dziale źródła: (1) Dokumenty Magisterium Kościoła (Pismo Święte i Kodeks Prawa Kanonicznego, Dokumenty Soborowe i Synodów, Dokumenty Vaticanum II, Katechizm Kościoła Katolickiego, Inne dokumenty kościelne); (2) Nauczanie papieskie według klucza chronologicznego; (3) Dokumenty Kongregacji; (4) Nauczanie Starożytnego Kościoła; (5) Literaturę starożytną w porządku alfabetycznym. Inny dział stanowi literatura teologiczna, w którą zostały włączone słowniki encyklopedie, sympozja i konferencje, opracowania autorskie, prace zbiorowe, artykuły w czasopismach, literatura przedmiotu połączona z opracowaniami oraz źródła internetowe. Ten podział jakkolwiek odbiega od tradycyjnego w teologii uprawianej na gruncie polskim jest do przyjęcia, przy czym uważam, że w źródłach pracy powinny się znaleźć dzieła tych teologów francuskich, których Autor dysertacji wyróżnił w pracy, uzależniając od nich podział treści, o czym przekonuje między innymi w tłumaczonych na język polski abstrakcie i streszczeniu. Domaga się tego w jakimś sensie sam temat pracy, który koncentruje się na nowej ewangelizacji we współczesnej francuskiej myśli teologicznej.

Odczuwam również pewien niedosyt bardziej bezpośredniego połączenia wizji nowej ewangelizacji kreślonej przez wybranych teologów francuskich z nauczaniem Kościoła i papieży, jak też myślą teologiczną innych autorów. Uwaga ta jest zasadna w kontekście zapowiedzi, jaką czytelnik otrzymuje od Autora dysertacji między innymi we Wstępie czy wprowadzeniu do pracy, jak też w załączonym Abstrakcie czy Streszczeniu.

3. Wniosek końcowy

Jestem przekonany, że oceniana dysertacja jest rezultatem samodzielnej pracy ks. mgra lic. Tomasza Syldata, poszukiwań, gromadzenia i analizy materiałów. Czytając pracę dostrzega się bez trudu, że jej Autor jest w środku podejmowanej problematyki, wręcz pasjonuje się tematem. Daje temu wyraz sam Doktorant, kiedy pisze, że jednym z motywów zajęcia się taką problematyką była jego praca duszpasterska nad Loarą (s. 232). Pracę oceniam jednoznacznie pozytywnie. Poczynione przeze mnie uwagi proszę odczytać jako pewien rodzaj innego spojrzenia na przygotowanie dysertacji, zwłaszcza w jej formalnym wymiarze, i żadną miarą nie obniżają one wartości recenzowanego dzieła. Doceniając wartość pracy, jak też wysiłek

w jej przygotowaniu generowany między innymi przygotowaniem dysertacji w obcym języku, wnioskuję o jej wyróżnienie. Zachęcam równocześnie, by praca, nawet w częściach, została opublikowana, ponieważ porządkuje bardzo ważną dyskusję na temat nowej ewangelizacji we współczesnym świecie.

W kontekście prowadzonych przez Doktoranta badań, bacząc na wysoką ocenę powadzonych analiz i znacznie wyprowadzanych wniosków, chciałbym tylko postawić dwa pytania: co w działalności duszpasterskiej Kościoła w Polsce należałoby zmienić, by zapewnić większą skuteczność nowej ewangelizacji? Na ile doświadczenia ewangelizacyjne współczesnego Kościoła katolickiego we Francji można przenieść na grunt Polski?

Reasumując, Doktorantowi udało się zrealizować główny cel założony w recenzowanej rozprawie. Zasygnalizowane uwagi mają charakter jedynie wskazań, bądź też są wynikiem innego spojrzenia na przyjętą metodologię. W związku z powyższym rozprawa doktorska ks. mgr lic. Tomasza Syldatka, pt. „La nouvelle évangélisation dans la pensée théologique française contemporaine. Une étude critico-qualitative”, napisana w katedrze Nauk Społecznych i Prawa Kanonicznego, na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Wojciecha Cichosza, Toruń 2023, ss. 237, spełnia wymogi ustawowe stawiane tego typu pracom (ustawa z 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” z uwzględnieniem późniejszych zmian) i zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę, tak pod względem merytorycznym, jak i od strony metodologicznej. Jest to dzieło charakteryzujące się nowością ujęcia i treści, inspirujące do dalszych poszukiwań i przygotowania nowych opracowań. Dlatego też wnoszę do Rady Dyscypliny Nauki Teologiczne Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu o dopuszczenie ks. mgr lic. Tomasza Syldatka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. prof. dr hab. Stanisław Dziekoński

Warszawa, 01.09.2023